

Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשה מאת הרב דוד אברהם ספקטור ב ליל שבועות תש"ע בנושא:

מצוות לימוד תורה לכלל ולפרט

חג שמח וברוכים הבאים לכל האורחים.

אנו מתפללים "ותן חלקנו בתורתך". כנראה במתן תורה קבל כל אחד חלק אחר של התורה, כפי שמספרים במילתא דבדיחותא, שהודיעו שמחר בשעה 10:00 בבוקר יהיה מתן תורה בלי להסביר מה זה בדיוק מתן תורה. אז היקיים, יהודי גרמניה הגיעו punctlich, בדיוק בשעה עשר אפס אפס ואפילו הקדימו ליתר בטחון בשתי דקות. וחיכו וחיכו חמש דקות, עשר דקות וכשהגיע השעה עשר ורבע ועבר רבע שעה אקדמית של איחור, הבינו שהיום כבר לא תהיה מתן תורה וכיון שדרך ארץ קדמה לתורה קבלו היקיים דרך ארץ והלכו הביתה. כמו בחתונה לא של יקיים אלא של ישראלים רגילים האורחים מגיעים באיחור של שעה לפחות וכך גם החתן והכלה. ולכן כיון שמנהג ישראל דין הוא כך היה גם בהר סיני. בשעה 11:00 נשמעו באיזור הר סיני קולות וברקים וצפירה עולה ויורדת ומפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך. אכן רוב עם ישראל שעמדו בתחתית ההר שמעו את עשרת הדברות וקבלו את התורה. מה עשו לאחר-מכן החל מהשעה 11:30. נכון ארגנו קידוש עם שנפס והתחילו לשיר ולרקוד בריקוד של מצוה לכבוד התורה ואז פתאום באו החסידים. כאשר החסידים שמעו שמחר יהיה מתן תורה הם קודם-כל הלכו למקוה ולבשו קפתן של שבת ושטריימל ועד שהגיעו להר סיני כבר היה השעה 12:00 וראו שם יהודים שותים לחיים ורוקדים. כך החסידים קבלו את התורה. וזה מה שאנו מתפללים "ותן חלקנו – החלק שלנו – בתורתך! מי בדרך ארץ, מי בלימוד תורה, ומי בשתיית לחיים וריקודים של מצוה. ויש לומר שהיהודי השלם הוא מי שנמצא מתחילה עד הסוף במעמד הר סיני ואצלו התורה כוללת נוסף לקבלת התורה, לימוד תורה ושמירת המצוות גם דרך ארץ וגם עבודת ה' בשמחה, בשירה ובריקוד.

קבלת התורה בדורות הקודמים לא היה פשוט ובמשפחות רבות לא היתה אפשרות כלכלית כזו שכל הילדים ילמדו תורה בצורה אינטנסיבית.

סיפר לי דודי ז"ל, אח של סבי ז"ל, שבדורו בין שתי מלחמות העולם היתה עניות גדולה, ולא היה תמיד מספיק כסף כדי שכל הבנים ילמדו תורה יומם ולילה, ומשפחות רבות היו מיעדים את אחד מהבנים שילמד רוב הזמן תורה ויהיה בע"ה תלמיד חכם ודודי ז"ל נבחר לתפקיד הזה ע"י אביו שהיה בעצמו תלמיד חכם צנוע ושאר הבנים היו צריכים להשתתף בפרנסת הבית והיו לומדים תורה כמו כל בעל בית רגיל לפני ואחרי שעות העבודה. ומעשה דומה לא בין אחים אלא בין אב לבנו מספר הרב יוסף דב סולוביצקי (הררי קדם ח"ב, ס' קכב) על סבו הרב חיים מבריסק. בעיר בריסק היו אב ובנו ששניהם היו צריכים למלמד (למורה פרטי, כדי ללמוד תורה), והיה (שם) מלמד (אחד מתאים) שהיה בידו (באפשרות) ללמד תורה רק לאחד מהם. שאלו את הרב חיים מבריסק מה לעשות והוא פסק להם שהבן קודם, אף שגם האב היה נבון ומשכיל כמו בנו. והסביר ר' חיים, שהוא יודע בטיבו של האב, שגם אם ילמד תורה במדה מרובה, מכל מקום אין כח בידו להנחילה לדורות הבאים או לאחרים, מה שאין-כן אם ילמדו את הבן תורה, הוא ימסור את התורה גם לדורות הבאים. וסבר ר' חיים, שאם הבן עדיף במסירת התורה לדורות, בזה פשוט שהבן קודם. ומסביר הרב סולוביצקי את דברי סבו, דעיקר המצוה של לימוד תורה הוא ללמד את בני ישראל, וגם דין של תלמוד תורה של עצמו יסודה בחובה של ללמד, ולכן מכיון שהבן עדיף במעלת ה'ללמד', הוא קודם לאביו.

ונראה שמקור דבריו של הרב חיים מבריסק הם דברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק א' בשתי הלכות. קודם הלכה ד': "היה הוא(האבא) רוצה ללמוד תורה ויש לו בן (שרוצה) ללמוד תורה (ואין אפשרות כספית ששניהם ילמדו תורה), הוא (האבא) קודם לבנו, ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמד יותר ממנו (מהאב), בנו קודם, ואע"פ שבנו קודם לא יבטל הוא (האבא מלימוד תורה), שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצווה ללמד עצמו."

מדברי הרמב"ם ניתן ללמוד שאם האבא והבן שווים ביכולת הלימודית, אז האבא קודם. וזה להיפך מהסיפור על ר' חיים מבריסק.

אבל לפני-כן נותן הרמב"ם עוד הגדרה במצות לימוד תורה וכותב בהלכה ב: "כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו, שנאמר 'ושננתם לבניך' מפי השמועה למדו 'בניך', אלו תלמידים שהתלמידים קרויין בנים שנאמר 'ויצאו בני הנביאים'..." "מכאן לומד הרב סולוביצקי ש"כל מהות המצוה (של לימוד תורה) הוא ללמד תורה ולמוסרה לכל ישראל, אלא שבכלל החיוב ללמד מלבד החיוב ללמד את בנו ובן בנו וכל ישראל, נכלל גם חיוב 'ללמד' את עצמו, דגם ללמד

את עצמו הוא אופן של לימוד התורה לכלל ישראל. ולא עוד אלא שהוא קדום לבנו ולכל אדם, אבל מכל מקום מהות החיוב הוא ללמד את התורה ולמוסרה לכל ישראל.

ועכשיו ברורים דברי ר' חיים מבריסק שאם הבן יותר מוכשר ללמד אחרים הוא קודם, אף ששניהם, האב והבן שוים.

בליל שבועות נוהגים רבים ללמוד כל הלילה, כמובא בזוהר (משנה ברורה סימן תצד, ס"ק א) "שחסידי הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה" וכתב על זה האר"י ז"ל: "דע שכל מי שבלילה לא ישן כלל ועיקר והיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק."

מכל מקום פסק הרב טוקצינסקי זצ"ל (בלוח ארץ ישראל) שיש לזה תנאי: "וגדול שכר לימוד אותו הלילה בפרט בבית-הכנסת בעשרה אף בתנאי שלא יצא שכרו בהפסדו, שלא יתפלל בבוקר בנמנום בלא כוונה".

מי שלא ישן כל הלילה, יטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין בבוקר בלי ברכת נטילת ידיים (שו"ע ד, יג) אלא אם הלך לשירותים, ואז יברך אחר-כך ברכת נטילת ידיים ואשר יצר (מ"ב תצד, ס"ק א).

וכן לא יברך בבוקר ברכות התורה (שו"ע מז, יב ומ"ב ס"ק כח), ברכת אלוקי נשמה וברכת המעביר (מ"ב מו, ס"ק כד) אלא אם ישן ביום לפני-כן או במקצת הלילה.

לכן נהוג אצלנו בבית הכנסת שאחד שישן בלילה יאמר בקול רם את ברכת על נטילת ידיים, ואשר יצר, ברכות התורה (מ"ב מז ס"ק כח) וברכת אלוקי נשמה וכן ברכות השחר וברכת הנותן ליעף כח (מ"ב מו, ס"ק כב) וברכת המעביר, כדי לזכות את כל אלו שלא ישנו כל הלילה ולמדו תורה.

על הערך הגדול של לימוד תורה ותנ"ך ומסירת התורה מאבא לבן ומסבא לנכד למדתי לפני שנים כאשר מצאתי בבית הורי בהולנד תנ"ך ישן עם משנת תר"ץ (1930). כאשר דפדפתי בו, מצאתי בו הקדשה של הסבא רבא ז"ל שלי שנולד בבריסק וברח עם משפחתו בזמן הפוגרומים להולנד.

ביום ההולדת הראשונה של אבי, נתן לו סבו תנ"ך זה בי"ד סיון תר"ץ (1930) וכתב בעברית תנ"כית בין השאר: "הפוך בה והפוך בה דכולא בה" (אבות ה, כב). במלאת לך היום שנה ראשונה לימי חייך... נעים לי מאד לתת לך ספר התנ"ך הזה למנחה ולזכרון. אם אמנם עכשיו לא תמצא בו חפץ, כי מה לילד קטן שכמוך ולספר אשר לא למשחק ולשעשועים... כי אף תמונה אחת או ציור אחד אין בו.... אולם פעוטי חביבי, ימים יבואו והיה (ויהיו) ימי לימוד. (ו)אתה בן חכם בודאי נפשך תכסוף לדעת את כל הכתוב בספרך הראשון זה... אז תשכיל ותבין מדוע בחרתי במתנה זו דוקא.

למען תהיה זאת לך לעדה, שכל מגמתי, אני חפצי ותקוותי בחיים היא, כי יהיו בני ובני בני עד סוף כל הדורות יהודים נאמנים לעמנו, תורתנו וספרותנו."

וב"ה התורה חוזרת לאכסניא שלו והמשפט המרגש הזה שהוא מבקש שכל בני בניו עד סוף כל הדורות יהיו יהודים נאמנים לעם ולתורה הדפסתי ותלוי אצלנו בבית בכמה מקומות.

אין כמו חג שבועות, חג קבלת התורה שמדגיש את לימוד התורה בהקשר הדורות. בפרט כאשר לומדים ביחד בלילה הורים וילדים עד שהעיניים נעצמות. ורבים מההורים לומדים גם משך השנה עם הילדים. השעה היפה ביותר בשבילי משך השבוע הוא יום שישי, כאשר אני כמו הורים רבים לומד בבית הספר אורות עם בני בחברותא את הפסוקים של פרשת השבוע ויחד צוחקים על הקומיקס שמסבירים את הפסוקים האלה. זו המצוה המקורית של לימוד תורה שמוטלת על ההורים והבית ספר הוא רק שליח. וגם על זה נאמר 'בו יותר מבשלוחו'. וכך מובא במסכת בבא בתרא (כא.): "שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מאי דרוש? (דברים י"א) 'ולמדתם אותם' - ולמדתם אתם." זאת אומרת אתם ולא בית הספר. ונסיים בתפילת השל"ה על ילדי ישראל, שרבים, ואשתי ואני בתוכם, נוהגים לומר בערב ראש חודש סיון: "באתי לבקש מלפניך שיהא זרעי וזרע עד עולם זרע כשר ויהיו בעלי תורה, מארי(אנשי) גומלי חסדים, מארי מידות תרומיות ויעבדוך באהבה ותן להם בריאות וכבוד וכן ויהיה אהבה ואחוה ושלוש ביניהם." (נוסח מקוצר)